

Samen werken aan een Schoner Nederland

IMPULSPROGRAMMA ZWERFAFVAL

Handhaven in de praktijk, hangjongeren

Groepen hangjongeren komen vaak op vaste locaties, zogenaamde hangplekken, bij elkaar. De vervuilingsgraad rond deze locaties is relatief hoog. Daarbij komt dat de hangjongeren zich ook (ver) buiten schooltijden ophouden op andere locaties als winkelcentra, kinderspeelplaatsen, skatebanen of zo maar ergens rond een bankje langs een fietspad. Het ontbreken van de nabijheid van een school maakt een andere aanpak dan de aanpak speciaal gericht op scholieren noodzakelijk.

Doelgroepen

De handhaving is gericht op hangjongeren die de basisschool zijn ontgroeid (vanaf 12 jaar). Deze jongeren hangen buiten schooltijd rond bij onder andere winkelcentra, speelplaatsen, in het park, bij skatebanen. Daarnaast is er een groep die al 'struinend' door de wijk(en) c.q. stad zwerft. Voor scholieren is een aparte factsheet ontwikkeld.

Doelgroep:

- Hangjongeren

● Hangjongeren en belevingswereld - Ken je doelgroep

Om een aanpak te ontwikkelen die jongeren stimuleert minder rotzooi te maken, is er onderzoek gedaan naar de belevingswereld van jongeren en naar de onderliggende redenen voor hun gedrag als het gaat om het veroorzaken van zwerfafval (u kunt het rapport downloaden op de website www.samenwerkenaaneenschonernederland.nl). Voor volwassenen geldt over het algemeen de norm dat afval in de prullenbak hoort te verdwijnen. Voor jongeren leidt deze norm tot spanning. In de jongerenwereld gelden vaak heel andere regels, ook voor afval. Zo is het niet altijd 'cool' om je uiterste best te doen om alles in de afvalbak te gooien. Op deze manier moeten jongeren schipperen tussen twee 'normen': die van de jongerenwereld en die van de volwassenen.

Jongeren hebben vaak een plek waar ze hun vrienden buitenshuis ontmoeten. Wanneer deze plek echt aanvoelt als 'hun plekkie' is de betrokkenheid bij deze plek vrij groot. Zo is een schoon voetbalveldje of skatebaan toch wel prettig. Ondanks dat er weinig toezicht is, zoeken sommige jongeren toch de afvalbak op, want anders hebben ze er zelf last van. De gemeente Deventer probeert dit in de praktijk te brengen door het inrichten van vaste hangplekken waarbij ze de jongeren probeert te stimuleren deze plek netjes, heel en schoon te houden door ze ervoor te belonen: de hangplek wordt steeds 'luxer'.

● Jongeren met succes benaderen

Het aanspreken van jongeren vanuit het perspectief van een volwassene (de zogenaamde ouderrol) werkt vaak averechts. Jongeren worden daarmee als het ware teruggeduwd in hun kinderrol, wat hen reden geeft zich tegen de boodschap af te zetten of deze te negeren.

Instrumenten - De handhavingsaanpak

Aanpak bepalen

Bij het formuleren van de handhavingsaanpak is het van belang te bepalen wat de insteek wordt. In veel gemeenten wordt zwerfafval door hangjongeren niet als een speerpunt gezien. Hangjongeren zijn echter wel regelmatig een speerpunt vanuit het veiligheidsbeleid. In die gevallen is het verstandig aansluiting te zoeken bij dit beleid en te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om de zwerfafvalproblematiek mee te nemen in een integrale aanpak van de verbetering van veiligheid op straat.

Uit de anonimiteit

Een belangrijk beginpunt in de aanpak van zwerfafval onder hangjongeren is ervoor te zorgen dat je de hangjongeren en de belevingswereld van de hangjongeren leert kennen. Veel gemeenten trachten de jongeren beter te leren kennen door vaste mensen, toezichhouders, jeugdwerkers actief te laten zijn in de wijk.

Voorlichting en communicatie

Naast het leren kennen van de hangjongeren speelt communicatie een belangrijke rol. Hangjongeren staan over het algemeen bekend als moeilijk benaderbaar. Ze zijn zeer gevoelig voor de manier waarop ze worden aangesproken, zowel in communicatiecampagnes als bij het houden van toezicht. Daarbij zijn ze zeer gevoelig voor hun eigen groepsnormen. Uit een groot onderzoek naar de belevingswereld van jongeren blijkt dat communicatie gericht op jongeren een aantal randvoorwaarden kent:

1. de boodschap moet duidelijk zijn: 'recht tussen de ogen';
2. de boodschap moet relevant zijn voor jongeren:
 - a. 'het gaat over mij' (egogericht);
 - b. de boodschap toont kennis (niet per se begrip of bevestiging) van de leefwereld van de jongeren;
 - c. de boodschap spreekt ze aan als gelijken (volwassenen).

Een integrale aanpak

Bij de aanpak van zwerfafval onder jongeren is het belangrijk om een integrale aanpak te hanteren waarin wordt samengewerkt met alle betrokken partijen. Doordat niet alleen toezichhouders aandacht besteden aan de aanpak van zwerfafval maar ook partijen als jeugd- en wijkzorg, kan zowel de subjectieve pakkans als de bekendheid over wat mag en hoort worden vergroot. Handhaving richt zich dan op drie elementen:

1. Het vergroten van de bekendheid met en duidelijkheid over wet- en regelgeving door het geven van voorlichting. Dit kan bijvoorbeeld door de toezichhouders en partijen als jeugd- en wijkzorg een rol te laten vervullen in het geven van voorlichting aan jongeren. Ook kunnen de communicatie-

Ken je doelgroep - voorbeelden

De stad Groningen is een project begonnen met zogenaamde 'Milieustewards' die actief de wijk ingaan. Deventer kent een uitgebreidere aanpak waarbij ze met een camper een mobiele hangplek inrichten om de jongeren te leren kennen. Het project Clean-it in de stad Deventer beoogt een gedragsverbetering tot stand te brengen. Zij verbinden de diverse organisaties in de stad, die betrokken zijn bij jongeren en creëren draagvlak om de – soms toch wel lastige - doelgroep op een positieve manier te benaderen en ze te betrekken bij een schone, sociale leefomgeving. Stadstoezicht en jongerenwerkers werken heel nauw samen in dit project.

campagnes als die van Nederland Schoon 'Voorkom zwerfafval voor het probleem te groot wordt' en de Westland campagne 'asociaal gedrag' hiervoor goed worden gebruikt.

2. Het vergroten van de subjectieve pakkans door communicatie en zichtbare handhavingsacties; hierbij worden jongeren aangesproken op hun gedrag en nogmaals herinnerd aan het feit dat ze de regels overtreden.
3. Het vergroten van de objectieve pakkans door aanspreken en beboeten oftewel toezicht en repressief handhaven.

Toezicht en handhaving

Het uitdelen van boetes (repressief handhaven) is niet een doel op zich, maar is een manier om andere potentiële vervuilers af te schrikken en zo de handhavingscommunicatie te versterken. Evenals bij de communicatie gericht op de jongeren, is het bij toezicht van belang de jongeren specifiek te benaderen bij het optreden en eventueel te verbaliseren. De kans om jongeren te betrappen op het creëren van zwerfafval is gering. Soms is handhaving echter een kwestie van creatief omgaan met de zwerfafval-problematiek. Hangjongeren kunnen lokaal zorgen voor overlast die verder gaat dan zwerfafval. In gemeente Westland was er bijvoorbeeld tevens sprake van openbaar drankgebruik. De gemeente koos er dan ook voor om hierop te handhaven met als gevolg dat de hoeveelheid zwerfafval in de vorm van blik en glas afnam. Integrale handhaving heeft dan zo zijn voordelen.

Wet- en regelgeving

In de gemeentelijke afvalstoffenverordening kunnen regels worden opgenomen om zwerfafval tegen te gaan. Wie deze regels overtreed pleegt op grond van artikel 1a, onder 3° van de Wet op de economische delicten (Wed) een zogenaamd economisch delict. Op de website van het ministerie van VROM zijn de regels voor het uitschrijven van boetes voor zwerfafval uitgewerkt. Vaak is het betrappen op heterdaad een probleem bij zwerfafval. Handhaving is dan wellicht wel mogelijk op het gebied van bijvoorbeeld hinderlijk openbaar drank- en of drugsgebruik of geluidsoverlast door bijvoorbeeld brommers. Met de bestuurlijke strafbeschikking hebben de gemeenten sinds 1 januari 2009 een instrument in de strijd tegen veel voorkomende overtredingen van de lokale verordeningen, zoals overlast door bijvoorbeeld wildplassen en afval. Veelal vindt inning van de boetes nu door Justitie plaats en komen de opbrengsten ervan terecht in de kas van het ministerie van Justitie.

Gemeenten hebben per 1 januari 2009 de keuze tussen de bestuurlijke boete en de bestuurlijke strafbeschikking, waardoor gemeenten de mogelijkheid hebben de boetes voor het weggooien van zwerfafval zelf te innen en de opbrengst zelf te houden. Hier staat dan wel een grotere administratieve last tegenover.

Tips

- Bij het aanspreken van (hang)jongeren is een reactie in straattaal niet ongebruikelijk en het is dan ook zaak om te zorgen dat de toezichthouders/handhavers hier op zijn voorbereid.
- Voorbeelden van campagnes die zeer gewaardeerd worden door jongeren zijn de Nederland Schoon campagne 'Voorkom zwerfafval voor het probleem te groot wordt' en de Westland campagne 'asociaal gedrag'.

> **Praktijkvoorbeelden**

Gemeente Deventer – Clean it!

Gemeente Deventer kent het project Clean It!. Clean it! werkt met een belonings- en ondersteuningssysteem. Er is materiaal beschikbaar zodat jongeren hun hangplekken schoon kunnen houden (bijvoorbeeld knijpers, bezems en vuilniszakken). Goed gedrag wordt beloond met Cambi's. Jongeren kunnen hun Cambi's inwisselen voor leuke activiteiten die de jongerenwerker of zichzelf organiseren. Iedere jongere die staat ingeschreven bij Clean it! krijgt elke week een Cambi, als hij (of zij) er mede voor heeft gezorgd dat de hangplek schoon is gebleven.

In het project wordt actief samengewerkt tussen Stadstoezicht en de jongerenwerkers. Wanneer de jongeren zich niet aan de afspraken houden en ongewenst verdrag vertonen, zoals het achterlaten van zwerfafval of het plegen van vernielingen, zal Stadstoezicht consequent en bestraffend optreden. Stadstoezicht en de jongerenwerkers werken heel nauw samen in het project; zij kunnen elkaar altijd rechtstreeks benaderen. Verder is er een brede stedelijke werkgroep ingesteld waarin Raster Welzijn, de gemeente Deventer (wijkaanpak en stadstoezicht) en Cambio/DSF zijn vertegenwoordigd.

Gemeente Amsterdam – lik-op-stuk beleid

De gemeente Amsterdam heeft in 2008 direct na de landelijke opschoonweek een actie met lik-op-stuk beleid gevoerd. Naderhand is de vraag gerezen over de effectiviteit van deze actie: er zijn circa 1400 mens-uren ingezet waarvan 825 in uniform en bijna 600 in burger. Er zijn 37 processen verbaal uitgeschreven waarvan 25 door de uniformen. In totaal zijn circa 230 mensen aangesproken. Dit betreft echter niet alleen het aanspreken op foutieve gedragingen maar ook 'het informerende praatje maken' (kennis van de regels overbrengen) alvorens er iets plaatsvindt.

Er is gebleken dat de gemeente onvoldoende inzichtelijk had wanneer de vervuiling plaatsvond. In 2009 wil Amsterdam daarom een vergelijkbare actie houden maar dan veel meer gericht op specifieke locaties in combinatie met specifieke tijdstippen (bijvoorbeeld in de pauzes rond scholen en langs snackroutes, na schooltijd bij hangplekken). Daarbij wil de gemeente ook meer gebruik maken van de Tafel van Elf.

Bronnen en aanvullende informatie

- Gemeente Amsterdam.
- Gemeente Sluis.
- Schoon op Stap: het ontwikkelen van een aanpak voor zwerfafval in natuurgebieden en op recreatierreinen, Verslag inventarisatie van ervaringen bij beheerders, 12 november 2008
- Website Impulsprogramma, www.SamenwerkenaaneenSchonerNederland.nl, verslag expertmeeting 25 juni 2008 te Veere.
- Handhaven in de praktijk, markten en evenementen, publicatie SenterNovem.
- Routeplanner handhaven op zwerfafval, publicatie SenterNovem.
- De Tafel van Elf, Expertisecentrum Rechtspleging en Rechtshandhaving, Ministerie van Justitie, 2006.

www.samenwerkenaaneenschonernederland.nl

Colofon

IMPULSPROGRAMMA ZWERFAFVAL

Dit is een uitgave van SenterNovem in het kader van het Impulsprogramma Zwerfafval. Onder het motto 'Samen werken aan een schoner Nederland' bundelden overheid en bedrijfsleven in 2007 de krachten om een stevige vuist te maken tegen het groeiende zwerfafvalprobleem. Het Impulsprogramma is een initiatief van VNO-NCW (ook namens MKB-Nederland), VNG en het Ministerie van VROM. Voor de uitvoering tekenden Stichting Nederland Schoon, SenterNovem en VNG.

Alle instrumenten vindt u op:

www.samenwerkenaaneenschonernederland.nl/gemeenten/kennisbank

Voor advies of hulp: bel Helpdesk Afvalbeheer

Wilt u advies of ondersteuning bij het voorkomen en bestrijden van zwerfafval in uw gemeente en/of over de subsidiemogelijkheden van uw zwerfafvalproject?

Neem dan contact op met Helpdesk Afvalbeheer van SenterNovem:
Tel. (030) 214 79 79 (elke werkdag van 9.00 - 12.00 uur). Per mail zijn we de hele dag bereikbaar: afvalbeheer@senternovem.nl

Publicatienummer: 3UA0912, SenterNovem

